

Joseph (Jos) Ignaz Julius Marie Schmutzer is geboren in Wenen (Oostenrijk) op 11 november 1882. Hij was de zoon van Gottfried Josef Julius Schmutzer. Zijn vader was in Nederlands-Indië tot Nederlander genaturaliseerd. Ze waren op verlof in Wenen toen Jos werd geboren. Zijn vader was eigenaar van de suikerfabriek Gondang Lipuro (gelegen nabij Bantul, ca. 20 km ten zuidwesten van Yogyakarta). Jos bracht hij zijn jeugd door in Nederlands-Indië. Hij haalde zijn HBS diploma in 1899 in Soerabaja en zijn kandidaatsexamen te Delft in 1902.

Hij kreeg een beurs om een jaar te studeren aan de École Nationale Supérieure des Mines te Parijs en behaalde uiteindelijk zijn diploma als mijningenieur in Delft in 1904. Samen met zijn broer Julius Robert Anton Marie Schmutzer bestuurde hij vanaf 1912 de Gondang Lipuro Suikerfabriek. Schmutzer werd in 1930 te Utrecht benoemd tot hoogleraar kristallografie, mineralogie en petrologie.

Vlak voor de oorlog in 1939 nam hij zitting in de Raad van de Vereniging van de NPV. Hij woonde in Utrecht op de Maliesingel.

Al voor de Tweede Wereldoorlog trokken de Schmutzers zich "ten kost van grote persoonlijke financiële offers" het lot aan van "uit Duitsland verdreven christelijke niet-'ariërs', later ook van Spaansche politieke vluchtelingen", alhoewel hun steun niet alleen was beperkt tot geloofsgenoten. Schmutzer werd na de Duitse inval in Nederland al op 13 juli 1940 gearresteerd wegens "landesverräterliche Tätigkeit". Na gevangen gezet te zijn in het Oranjehotel in Scheveningen en het Huis van bewaring aan de Gansstraat in Utrecht, werd hij op last van de Gestapo overgebracht naar de Alexanderplatz te Berlijn. Hierna werd hij geïnterneerd in concentratiekamp Sachsenhausen (16 december 1940 tot 29 april 1941) en Halle. Vanuit daar ging hij als 'Indische gijzelaar' naar concentratiekamp Buchenwald (1 mei 1941 tot 15 november 1941). Daar werd hij mishandeld en uitgehongerd.

De Indische gijzelaars waren mensen die vanuit Nederlands-Indië toevallig in Nederland op verlof waren en mannen met vooraanstaande posities, onder andere in de academische wereld. Ze werden in gijzeling genomen als Duitse vergelding voor de arrestatie in mei 1940 van bijna 2.400 Duitsers door de Nederlandse gouverneur-generaal in Nederlands-Indië. De mannen gaan op 15 november 1941 vanuit Buchenwald naar Kamp Haaren en Jos is één van hen. Van daaruit worden zij in mei 1942

Holl.-Geis. ⁴⁰ Häftling		Josef Schmutzer		Saft-Nr. 4147	
Beruf: Professor		geboren am 11.11.1882 in Wien			
Anschrift-Ort: Frau: Lucie Sch., Utrecht, Maliesingel 26 K.L.					
Eingel. am 1.5.1941 Ihr von Sachsenhausen Einfl. am: 15.11.41 Ihr nach Haag-/Holland					
Bei Einlieferung abgegeben:					
☒ 1. Ausweise	☒ 2. Stragen	☒ 3. Briefliche Papieren	Verfälschtes:		
☒ 4. P. Schuhe-Gürtel	☒ 5. Wäcker	☒ 6. Wäcker			
☒ 7. P. Strümpfe	☒ 8. Worbem	☒ 9. Ben.-Perf.-Karte			
☒ 10. P. Gamaschen	☒ 11. Trainings-Waer.-Gürtel	☒ 12. Dreckkleid			
☒ 13. Mantel Gamaschen-Waer.	☒ 14. Wäsch.-Kleider	☒ 15. Häftlingshalter			
☒ 16. Rock	☒ 17. Stragenhülfe	☒ 18. Wälzeryoga	Wertgegenstände:		
☒ 19. Socke	☒ 20. Toiletten-Gehül	☒ 21. Kistentische	Ihr mit Karte nach-gelb		
☒ 22. Mäntel	☒ 23. P. Fuchshüte	☒ 24. 2/3 Koffer 1.724	Kreuzenbuch Karte-Mantel nach-gelb		
☒ 25. Hemd	☒ 26. Schlüssel	☒ 27. Dohrt	Ring m.o. Stein		
☒ 28. Unterhose	☒ 29. Wälzeryoga				
Anmerkungen:		Häftlings-eigentuumerkmalter:			
<i>[Handwritten signature]</i>		i. N.:			
		I. T. S. FOTO Nr. 2304			

samengevoegd met de 'notabelengijzelaars' in het voormalig kleinseminarie Beekvliet bij St Michielsgestel. Jos wist zich in het laatste kamp schuil te houden totdat hij in chaotische omstandigheden kon vluchten en besloot onder te duiken.

Van 23 februari tot 25 juni 1945 was hij minister van Overzeese Gebiedsdelen in het laatste Nederlandse kabinet in ballingschap, Gerbrandy III. In de zomer van 1945 nam hij zijn hoogleraarsambt weer op maar hij stierf op 26 september 1946 in Utrecht.

Meer informatie

[Weest paraat; officieel orgaan van de Nederlandsche Padvinders, jrg 25, 1939, no 8, 1939 »](#)

[1939-09 - Pag. 1 | Delpher](#)

[Jos Schmutzer - Wikipedia](#)

[Dr. J.I.J.M. \(Jos\) Schmutzer - Parlement.com](#)

[Jos Schmutzer - Scoutpedia.nl \(scoutwiki.org\)](#)

[Jos Schmutzer - PoolParty Linked Data Server \(niod.nl\)](#)

[Schmutzer BHIC](#)

[Arolsen Archives - International Center on Nazi Persecution \(arolsen-archives.org\)](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.